Kunstroute Rotterdam

van Centraal Station naar Overschie

weder-opbouw kunst & architectuur

www.bkor.nl
www.wederopbouwrotterdam.nl

CBK R'DAM BKOR

Platform Wederopbouw Rotterdam

Kunstroute Rotterdam

van Centraal Station naar Overschie

- 1 Kunstwerk
- A Architectuur
- Niet goed zichtbaar in openbare ruimte
- Op de route, bezoek www.bkor.nl
- Museum Overschie
  Overschiese Dorpstraat 136

1. J.H. Baas
‘SPECULAASJES’ (1975)
‘Dan doe ik het zelf wel’, dacht assistent J.H. Baas toen stationsarchitect Van Ravesteyn hem vertelde over de hoge prijzen van de beroemde beeldhouwer Henry Moore, bij wie hij had geïnformeerd. Daarom maakte Baas zelf twee Moore-achtige beeldhouwwerken voor naast de entree. Die zijn herplaatst in het huidige station waar ze ook terugkeren als decoratief patroon.

2. Huib Noorlander
THOMAS MORE (1970)
‘Een van de grootste problemen van onze tijd is dat velen geschoold zijn maar weinigen opgeleid,’ zei de beroemde 16e-eeuwse humanist Thomas More kritisch, en zo kijkt hij hier ook wel een beetje naar alle scholieren die hem passeren. In zijn hand houdt hij wellicht het manuscript van *Utopia*, zijn beschrijving van een politiek systeem van een fictieve ideale staat.

A. Margry en Jacobs
R.K. JONGENSWEEKSCHOOL ‘THOMAS MORUS’ (1958-1965)
Dit schoolgebouw van gewapend beton is ontworpen met veel glas. Dat geeft openheid en dus wisselwerking tussen het leven binnen én buiten – belangrijk voor de jeugd, die die wereld in moet. De buitengevels zijn dynamisch maar binnen, rond een bloemrijke binnentuin, zijn ze juist rustig. Want ontspanning is ook belangrijk. Dat geldt nog steeds en daarom is de tuin rond het pand recent opnieuw ingericht.

3. Gust Romijn
UITVLIEGENDE VOGEL (1960)
‘Men kan er iets van een vogel in zien, maar ook van een ontluikende bloem. Loopt men er onderdoor en kijkt men naar boven dan is het een bronzen bril naar het uitspansel,’ zei architect Bakema over de *Uitvliegende vogel* van Romijn. Deze flamboyante man, omschreven als een ‘eenmanskunstleven’, vloog zelf uit naar een kunstenaarsboerderij vol groen en kunst, aan de rand van de stad.

B. Van Den Broek & Bakema
MONTESSORILYCEUM (1951-1959)
Op deze langgerekte strook langs het spoor konden Van den Broek en Bakema enkel een langgerekt schoolgebouw kwijt. Deze betonminnende wederopbouwarchitecten waren bekend van de Lijnbaan, volgens de New York Times destijds het enige echt nieuwe in Europa. Ze ontwierpen de tweelaagse school als een lange gang, die naar het eind toe steeds smaller wordt, met daaraan alle klaslokalen.

4. Leendert Bolle
ZONDER TITEL (1940)
Dit golvende hekwerk, met dierfiguren in het smeedwerk, is ontworpen door architect Van Ravesteyn, de meester van de gebogen lijn. Het wordt bekroond door juist vrij platte sculpturen van beeldhouwer Leen Bolle. Door ziekte kon hij niet meer houwen; hij tekende deze diersilhouetten die door anderen zijn uitgevoerd in beton dat met goudverf afgelakt moest worden.

C. Sybold van Ravesteyn
DIERGAARDE BLIJDORP (1937-1940)
Voor de oorlog al was de nieuwe diergaarde in aanbouw, een elegante flaneerlocatie die in december 1940 opende. Sybold van Ravesteyn ontwierp het als een gesamtkunstwerk met veel gebouwen en kunst, en met weinig kooien. Hij ontwierp elk detail, tot het logo met de giraffen aan toe. Tegenwoordig zijn delen van het park een Rijksmonument.

5. Han Rehm
FANNY BLANKERS-KOEN (1956)
Met een krachtige pose passeert de viervoudig Olympisch kampioene hier de denkbeeldige finish uit 1948. Voor een bronsplastiek maakt de pose het evenwicht juist wankel – dat heeft de beeldhouwer knap gedaan. Buurtbewoners waken over de sportheldin die soms ineens een sportshirt draagt. ‘Mevrouw Blankers, we hebben u vandaag even schoongemaakt. U zat helemaal onder de vogelpoep’, luidt een briefje.

D. Van den Broek & Bakema
KANTOOR EN WERKPLAATS GEMEENTELIJKE VERVOER- EN MOTORDIENST (1951-1954)
Strak, geen poespas, doorwerken mensen. Zo ontwierpen Van den Broek en Bakema het naoorlogse Nederland, te beginnen in Overschie. Van modern strak beton en met sheddaken maakten ze ook de bedrijfswerkplaatsen voor de ROTEB: Reiniging, Ontsmetting, Transport En Brandweer.

6. DRIE KUNSTWERKEN
Bij dit hyperfunctionele wederopbouwpand verscheen in latere fases toch wat kunst, zij het met werkelijk nul onderlinge samenhang. Op een bronzen beeldje (1976) als personeelsgeschenk, volgde een sculptuur van gerecycled afval: *Roteb Eco monument* (2011) van Jan Eric Visser. En op de dakrand de glorieuze dichtregel *Steden schuilen niet wanneer het regent* (2013) van Joseph Brodsky in het groen van de Rotterdamse huisstijl.

7. Observatorium
DIE BOCHT (2011)
Hoe in de bocht van deze snelweg zich ineens de skyline van Rotterdam openbaart, daarover schreef Martin Bril een gedicht dat door kunstenaarsgroep Observatorium werd vertaald naar deze snelwegsculptuur. Daarmee anticipeerden ze op de toekomst van het plein, wanneer het niet meer in gebruik is voor het verkeer en het een park zou kunnen worden om rustig te flaneren.

E. VERKEERSKNOOPPUNT KLEINPOLDERPLEIN (1967-1971)
Tot de Ruit om Rotterdam, een randwegenstelsel van 41 km, behoren de Van Brienenoordbrug (1965), Beneluxtunnel (1968) en dit verkeersplein. Aangelegd in vier hoogteniveaus van prefab betonnen elementen kostte het omgerekend € 50 miljoen - veel meer dan begroot. Wel was het op tijd klaar en werd het gewaardeerd. Het Vrije Volk schreef: ‘Het swingt van de viaducten en onderdoorgangen op het nieuwe Kleinpolderplein.’

8. MUSEUM VOOR VERWEESDE BEELDEN (2012)
Verstopt onder de snelweg ligt een beeldenparkje voor verweesde sculpturen die door ontwikkelingen in de stad ontheemd zijn geraakt en nieuw onderdak nodig hadden. Een aantal dateert uit het wederopbouw-tijdperk, net als deze fly-over. Met de vijftien sokkels vormen ze een brutalistisch uitziend museum van afgedankte vooruitgang, dat in geval van nood als waterbassin dient.

9. Joan Bakker VOGELS (1959)
Abstracte kunst? Nee hoor. Dit beeld bestaat uit twee opeengestapelde vogels die van elkaar vandaan vliegen. De lijn van de lijfjes loopt door in de staarten. Blij en enthousiast hadden leerlingen van de bijbehorende school het in bonte kleuren geverfd, maar dat was toch niet de bedoeling. Die kleurlaag is weg, het is nu goud geverfd. Daardoor zien we nog steeds niet de originele steenkleur.

10. Van Schagen Architecten MONUMENT WELSCHEN 7 (1990-1993)
Slopen was lange tijd het devies bij stadsveranderingen, maar architect Henk van Schagen knapte dit op: de wederopbouwwijk in strokenbouw heeft zulke mooie klare lijnen. De blokken uit 1951 werden merendeels gemoderniseerd, één kenmerkende betongevel van complex Welschen 7 bleef staan als monument voor de ooit kakelverse wederopbouw. Al staat het zelf nu juist vervallen erbij.

F. WONINGBOUW WELSCHEN (1947-1955)
Systeembouwpionier en architect Frans Welschen plande hier zeven lage woonblokken met in totaal 1.480 woningen, die ter plekke in elkaar werden gezet. Omdat Welschen te weinig ‘esthetische kwaliteiten’ had, werkten architecten De Jonge het verder uit. Het stedenbouwkundig plan is van Bauhaus-architect Lotte Stam-Beese die in de USSR had gewerkt. Net zoals bij Sovjet-industriesteden omringde ze stroken plattenbau met veel groen, openheid en toezicht.

11. René Jacobs en Micha de Bie STAALKAART VAN DE SCHIE (2022)
Na de woningen in de Van Noortwijkstraat is de sociale woningbouw in en rond de Patijnstraat gerenoveerd. Ter ere van deze renovatie maakten de kunstenaars René Jacobs en Micha de Bie kunst in de portieken, inpandig zoals in de traditie van de wederopbouw. Ze kozen voor hergebruik: oude gevelplaten gaven ze alle kleuren van de zonsop- en ondergang bij de Schie.

G. J. Denijs en L.J. Linssen WOONGEBOUWEN ‘DE ZEVEN PROVINCIËN’ (1952-1955)
In 1955 kreeg Nederland voor het eerst volkswoningen in hoogbouw: in zeven flats langs de Schie (later twee gesloopt), vernoemd naar de zeven provinciën. Ze bevatten vooral driekamerappartementen. In maart 1958 kwam de Britse koningin Elisabeth naar Nederland, en met koningin Juliana en de prinsessen Beatrix en Irene bezocht ze hier een woning. Elisabeth verklaarde deze heel aardig te vinden, maar wel wat klein.

12. Luigi de Lerma MOZAÏEK CENTRALE ENTREEHAL (1955)
De Lerma studeerde keramische technieken in Faenza, versterkte de keramische industrie op Rhodos, trouwde met een Nederlandse jonkvrouw, en belandde na internationale omzwervingen in Nederland. Daar ging hij wederopbouwpanden decoreren. Dat deed hij steeds soberder, maar misschien dat de boten in deze vloer nog herinneren aan de Italiaanse volkskunstmotieven uit zijn jonge jaren.

H. J. Hendriks, W. van der Sluys, L. Van den Bosch ONZE LIEVE VROUW VAN ALTIJDDURENDE BIJSTAND (1952-1953)
De onstuimige groei van Overschie vroeg om een nieuwe R.K. kerk, die in het nieuwe winkelcentrum werd gebouwd. Er pasten maar liefst duizend gelovigen in. De traditionalistische baksteenbouw kreeg zuilen en romaanse bogen. Qua toren kwam er een opbouw met ‘galmgaten’ en een achthoekige doopkapel net als in de tijd van Karel de Grote, maar dan nu omgeven door systeembouw. De kerk is in 2022 verbouwd tot appartementen.

13. Lucien den Arend DIVERGENCE (1975)
Na de wederopbouw werden gebouwen nog steeds voorzien van kunst, maar het werd zakelijker en abstracter. Ook maakte het zich los van de architectuur. Daardoor kon dit *minimal art* object, dat eerst elders stond, moeiteloos worden verplaatst naar dit nieuwe pleintje. Daar geeft het zijn nieuwe omgeving toch een vleugje ingetogen elegantie.

14. Henk de Vos HAND EN HOOFD (1959)
‘Als je iets wilt maken moet je weg uit Rotterdam’, zei Henk de Vos, een wereldreiziger, die toch terugkeerde in de wederopbouw, en er veel werk vond. Zijn grote reliëfs bevatten eenvoudige en elegante vormen. Een dienstbare en degelijke kunst, want hij vond dat je in opdrachtsituaties ‘je experimentele driften’ moest opgeven. Dit natuurstenen reliëf, letterlijk en figuurlijk een gebaar, geeft diepte aan de architectuur van de toenmalige meisjesschool. Helaas verkeert het in slechte staat.

I. Lockhorst, Koldewijn en Van Eijk 6E NIJVERHEIDSSCHOOL DE STARRENBURG (1954-1959)
Deze nijverheids- oftewel huishoudschool werd ontworpen met zowel theorieruimtes als kook- en naailokalen. Het werd gebouwd volgens een nieuw idee, het haltype: een centrale hal verbindt alle functies in de school, om zo mensen samen te brengen. De hal was zowel ontmoetingsruimte, aula, als ruimte voor activiteiten als danslessen. Na het vertrek van de school zijn er verschillende, tijdelijke bedrijfjes in getrokken.

15. Kees Timmer HOND (1960)
Deze vrolijke speelplastiek dateert uit het tijdperk van voor de rubbertegels, toen betonnen objecten op schoolpleinen nog niet golden als gevaar voor knietjes en melktanden. Kees Timmer verkoos dieren boven mensen, en verbeeldde ze als waarschuwing tegen de industrialisatie en verzakelijking. Helaas staat de klimhond nu achter een hek, net zoals de gekooide dieren die melancholicus Timmer veel schilderde.

16. Henk Sutterland
HERDENKINGSMONUMENT OVERSCHIE '40-'45 (1955)
'Ontwerp H. Sutterland wéér afgekeurd', meldde Het Vrije Volk in 1955 en het comité 'Voor hen die vielen' in Overschie was aan het eind van zijn latijn. Al jaren diende de gemeentearchitect plannen in. Er stond geld klaar voor een acht meter hoge gedenknaald – ook afgekeurd. Nadat hij deze verving door een travertijnen stompe zuil met bronzen bloembak, keurden de autoriteiten het goed.

J. J. Bister (Gemeentewerken)
LUCHTHAVENGEBOUW ZESTIENHOVEN (1956-1970)
Ter vervanging van het in de oorlog verwoeste vliegveld Waalhaven, opende op aandringen van Rotterdamse havenbaronnen in 1956 vliegveld Zestienhoven. Vervolgens bracht 1966 een verlengde startbaan, 1967 een luchthavengebouw, 1970 een stationsgebouw en toen vooral debat en protesten over sluiting vanwege de financiële verliezen. Toch bleef Rotterdam The Hague Airport open en werd een populaire plek om tijdens een kop koffie vliegtuigen te kijken.

17. André Volten
MIKADO (1975)
Dit beeld voor het vliegveld liep vertraging op door de vele discussies – te duur, het vliegveld verliesgevend. Daarom ontwierp Volten, een gerenommeerd kunstenaar, de buizenplastiek voor de zekerheid uit losse delen. Dan kon het bij faillissement gemakkelijk verplaatst worden. Het verbeeldt dalend en opstijgend vliegverkeer maar werknemers, bang voor hun baan, bestempelden het als een 'toonbeeld van een instortend vliegveld'.

18. Joop Hekman
ZONDER TITEL (ca.1951-1952)
De architect wilde behalve kleur ook reliëf in de gevels, daarom ontwierp Joop Hekman deze stenen. Vissen waren een geliefd wederopbouwmotief, als uitdrukking van een harmonieus leven van mens en natuur, zelfs in de stad of tussen bedrijven. Driftig zwemmen de in beton gegoten visjes de hoek om, de toekomst tegemoet.

K. WONINGBOUW BECRAMMING EN CANNEMANSTRAAT (1951-1952)
Architect L.J. Linssen ontwierp voor de Dienst Volkshuisvesting deze twee wijkjes met laagbouw, 425 woningen in totaal. Kunstenaar Luigi de Lerma voorzag ze van gele strepen en kleurige deuren en nissen. Binnen waren de huizen gerieflijk, toch werden ze schoenendozen genoemd en door Het Vrije Volk zelfs 'duistere dominosteentjes'. In 1993-94 zijn ze nogal rigoureus gerenoveerd met gepleisterde gevels, kunststof kozijnen en opzichtige nieuwe entrees.

19. Diet Wiegman
MONUMENT BEVRIJDING EN WEDEROPBOUW (1995)
Ter markering van vijftig jaar vrijheid en van de wederopbouw, maakte Diet Wiegman samen met zes basisscholen dit monument. Van voren is het een flatgebouw, strak en netjes. Maar vervolgens lijkt dit alweer af te brokkelen want de achterkant is ruw, als een grot of archeologische vondst - of als verval. Wiegman hield van tegenstellingen en het gevoel voor cycli, veranderlijkheid.

VAN CENTRAAL STATION NAAR OVERSCHIE

Pas na de oorlog werd duidelijk wat het betekende, dat het kleine Overschie in 1941 was geannexeerd door het grote Rotterdam. De stad kampte met woningnood en ook de nieuwe economie had ruimte nodig. Daarom werden er in rap tempo veel woningen, scholen en winkels gebouwd. Door de experimentele systeembouw werd Overschie een architectonische proeftuin. Er liep al een weg maar het dorp werd definitief gespleten door de aanleg van de A13, omringd door groen. Flatgebouwen spiegelden zich er in het water, de werkende mens kon aangenaam vertoeven. Het werd een stedelijke wijk met rust en ruimte. Dusdanig dat toen de woningen eind vorige eeuw aftakelden, architecten protesteerden tegen sloop: ga renoveren. Want het oude dorp was weliswaar opgeslokt door de vooruitgang, maar intussen was Overschie een tijdmachine die ons terugbrengt naar de vooruitgangsidealen van de jaren vijftig. Deze kunst- en architectuurroute maakt ook duidelijk dat er destijds niet altijd duidelijke afspraken werden gemaakt over bijvoorbeeld het onderhoud. Veel werken zijn daarom getekend door de tijd. De wederopbouwperiode staat gelukkig volop in de belangstelling en daarmee ook de discussie wat behouden moet worden en hoe dat te realiseren is. Maar zonder aandacht gebeurt er niets.

PLATFORM WEDEROPBOUW ROTTERDAM

Dit is het centrale kenniscentrum voor de wederopbouw na het bombardement in 1940, een voor Rotterdam zo bepalende tijd. Het organiseert bijeenkomsten, lezingen, rondleidingen, tentoonstellingen en heeft een groeiende website met een paar honderd artikelen. Het platform ziet Rotterdam als een levend museum en wil bij Rotterdammers, van jong tot oud, van bewoner tot stadmaker, meer historisch bewustzijn creëren en daarmee meer betrokkenheid bij hun omgeving.

Platform Wederopbouw Rotterdam

COLOFON

BKOR is een programma van CBK Rotterdam

Ontwerp: 75B
Tekst: Sandra Smets
Vertaling: Marie Louise Schoondergang
Eindredactie: Nienke Post
Redactie: Paul Groenendijk, Inge Hagenbeuk, Sannetje van Haarst, Marjolijn van der Meijden

Fotografie kunstwerken: Otto Snoek
Fotografie architectuur: Marlies Lageweg
Behalve:
Collectie BKOR archief: 15
Max Dereta: C

In samenwerking met:
Platform Wederopbouw Rotterdam

© 2024 CBK R'DAM

CBK R'DAM SCULPTURE INTERNATIONAL ROTTERDAM BKOR ART OFFICE

Bekijk de websites en ontdek een bron aan informatie
www.bkor.nl
www.wederopbouwrotterdam.nl